17/03/2021

Протојерej Александар Шмеман: Литургија пређеосвећених дарова

Два значења причешћа

Од свих литургичких правила која се односе на Велики пост, једно је од одлучујуће важности за његово разумсвање и, пошто је спесцифично за Православље, представља у многоме кључ разумевања православне литургичке традиције. Ради се о правилу које забрањује служење свете литургије током недеље Поста. Јасно је наведено: Света литургија не може ни под којим условима да се служи за време поста од понедељка до петка – са једним изузетком – на празник Благовести, ако се догоди у ове дане. Средом и петком је посебна вечерња служба причешћа: назива се Литургија пређеосвећених дарова.

Значење овог правила је до те мере заборављено да се не поштује у многим парохијама, особито оним које су биле изложене латинском и западном утицају, те се продужило са свакодневним служењем „приватних“ и „заупокојених“ литургија током целог Поста. А тамо где се правило и држи,

није учињен никакав напор да се превазиђе формално придржавање „прописа“ и разуме његово духовно значење, дубока логика Великог поста. Важно је, стога, да детаљније објаснимо значење овог правила које прелази оквире Великог поста и објашњава целокупну литургичку традицију Православља.

У општим цртама овде имамо израз и примену једног битног литургичког принципа: неподударност Евхаристијс са пошћењем. Да бисмо, ипак, разумели значење тог принципа, не смемо да почнемо са постом него са Евхаристијом. У православној традицији, која се у овоме дубоко разликује од евхаристичке теологије и праксе западног католицизма, Евхаристија је увек имала свечани и радостан карактер. То је, пре свега, света тајна Христова доласка и присутности међу ученицима, те је стога прослава – у сасвим реалном смислу – Његовог Васкрсења. Заиста, долазак и присутност Христа у Евхаристији, за Цркву су ‚доказ“ Његовог Васкрсења. То је радост запаљених срца апостола кад им се, на путу за Емаус, Христос показао „у ломљењу хлеба“; то је вечити извор „експерименталног“ и „егзистенцијалног“ знања Цркве о Васкрсењу. Ученици нису видели стварно Васкрсење, па ипак, веровали су у њега, не зато што их је неко томе научио, већ зато што су видели васкрслог Господа, кад су „врата била затворена“. Он се појавио међу њима и учествовао у њиховом обеду.

Евхаристија је исто долажење и присутност, иста радост и „запаљеност срца“, исто нерационално, али и апсолутно знање да се васкрсли Господ показујс „у ломљењу хлеба“. Та радост је толико велика да, за рану Цркву дан Евхаристије није био један од обичних дана, него Господњи Дан – дан који је изнад времена, јер се у Евхаристији већ сагледава Царство Божије. Сам Христос јс на Тајној вечери рекао својим ученицима да им јс даровао Царство да би могли ‚да једу и пију у Његовом Царству“. Будући да је Евхаристија присутност васкрслог Господа, Који се узнео на небо и седи с десне стране Оца, она је, према томе, учествовање у Царству које је „радост и мир у Духу Светоме“. Причешће је „храна бесмртности“, „небески хлеб“, а приближавање Светој Трпези је истинито вазнесењс на небо. Тако је Евхаристија празник Цркве, али, још боље, Црква као празник, као радовање у Христовој присутности, као учествовање у вечној радости Царства Божијег. Сваки пут кад Црква служи Евхаристију, она је „код куће“ – у небу; она се узноси тамо куда се Христос вазнео да би ми могли да „једемо и пијемо за Његовом трпезом у Његовом Царству…“ Тако можемо да разумемо зашто је Евхаристија неподударна са постом, јер је пост, као што можемо даље видети – главни израз Цркве у стању путешествија, и то само док је она на свом путу према Небеском Царству. А „синови Царства“, каже Христос, „не могу да

посте док је са њима Женик“.
Па зашто се онда, можда ће неко упитати, даје Причешће у данима поста на Литургији пређеосвећених дарова? Да ли се то противи наведеном принципу? Да бисмо одговорили на ово питањс, треба да узмемо у разматрање други аспскт православног разумевања Причешћа, његов значај као извора силе, која одржава наше духовне моћи. Ако је свето Причешће, као што смо видели, испуњење свих наших подвига и напора, циљ коме тежимо, крајња радост нашег хришћанског живота, оно је такође по неопходности извор и почетак нашег духовног напора, божански дар, који нам омогућава да знамо, да желимо и тежимо „савршенијем заједничарству у дану без вечери“ у Царству Божијем. Јер Царство, мада је дошло, мада долази у Цркви, треба да буде испуњено и у својој савршености пројављено на крају времена када ће Бог све ствари испунити Самим Собом. Ми то знамо и унапред у томе учествујемо. Ми сада учествујемо у Царству које ће доћи, имамо предосећај и предукус славе и блаженства, али смо још увек на земљи, и наше целокупно земаљско бивствовање је дуг и често мучан пут према крајњем Дану Господњем. Потребна нам је на овом путу помоћ и подршка, снага и утеха, јер се „кнез овог света“ још није предао. Баш напротив. Знајући да ће га Христос победити он припрема последњу и жестоку битку против Бога да би се отргнуо од Њега колико је год могуће. Ова је битка тако тешка, а „врата адова“ тако моћна да нам сам Христос говори о „уском путу“ и о мало њих који могу да њим иду. У овој борби, наша главна помоћ су Тело и Крв Христова, она „насушна храна“ која нас духовно одржава и, без обзира на сва искушења и опасности, чини да будемо Христови следбеници. Пошто смо примили свето Причешће ми се молимо:
„… дај да ови дарови буду и мени на исцељење душе и тела,
на одгоњење сваког противника, на просвећење очију срца мог,
на мир душевних сила мојих, на веру непостидну, на љубав нелицемерну,
на испуњење премудрошћу, на одржање заповести Твојих,
на умножење божанске благодати Твоје и на усвојење Царства Твога…
Не уништи ме, Створитељу мој, него уђи у моје удове, вене и срце …
да би свако зло и свака телесна страст побегли од мене као од огња,
кроз причешће постајем Твојим обиталиштем…“
Ако Велики пост и пошћење значе појачану борбу, то је – по Еванђељу – зато што смо суочени са злом и свим његовим силама, те нам је стога потребна помоћ и сила тог божанског Огња. У томе је смисао посебног посног Причешћа са унапред освећеним Даровима тј. Даровима освећеним на Евхаристији претходне недеље и сачуваних у олтару за причешћивање верних у среду и петак увече.

У посне дане се не служи Евхаристија зато што је њено служење непрестани успон радости, међутим, у Цркви постоји непрекидна присутност плодова Евхаристије. Исто као што се „видљиви“ Христос узнео на небо па је ипак невидљиво присутан у свету, или Пасха која се прославља једанпут у години, а њени зраци осветљавају целокупни живот Цркве, или Царство Божије које ће тек доћи али је већ међу нама, исто је то и са Евхаристијом. Као света Тајна и славље Царства Божијег, као празник Цркве она је неподударна са пошћењем и не служи се за време Великог поста. Као благодат и сила Царства које већ делује у свету, као наша „насушна храна“ и оружје у нашој духовној борби, она је у самом центру поста, она је, заиста, небеска мана која нас одржава у животу за време нашег путовања кроз пустињу Великог поста.

mitropolija.com